

Zdravstveni turizam

Belas, Paola

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:079345>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

PAOLA BELAS

ZDRAVSTVENI TURIZAM

Završni rad

Pula, rujan 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

PAOLA BELAS

ZDRAVSTVENI TURIZAM

Završni rad

JMBG: 0303048106, izvanredni student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Kolegij: Selektivni oblici turizma

Znanstveno područje: Interdisciplinarne znanosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, rujan 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DEFINICIJA I ZNAČAJ ZDRAVSTVENOG TURZMA	2
2.1. Zdravstveni turizam kao egzistencijalna potreba u suvremenom društvu	3
3. OBLICI ZDRAVSTVENOG TURIZMA	5
3.1. Modeli valorizacije	7
4. ZDRAVSTVENI TURIZAM U HRVATSKOJ.....	9
4.1. Tuhejske Toplice	12
4.2. Krapinske Toplice	13
4.3. Stubičke Toplice	14
4.4. Varaždinske Toplice	15
4.5. Ivanić Grad	16
4.6. Daruvar	16
4.7. Topusko.....	17
4.8. Istarske Toplice.....	18
4.9. Opatija	19
4.10. Lošinj	20
5. ZAKLJUČAK.....	23
LITERATURA	24
POPIS SLIKA	26
POPIS TABLICA.....	26
SAŽETAK - SUMMARY	27

1. UVOD

U svrhu optimalnog korištenja ljekovitosti prirodne sredine i u turizmu, javila se potreba formiranja selektivnog vida turističke ponude koji bi maksimalno koristio prednosti kombinacije prirodne sredine i medicinskih postupaka te sadržaja, što se danas podvodi pod termin zdravstveni turizam.¹

Republika Hrvatska kao tradicionalno turistički orijentirana zemlja, te kao zemlja koja svoju budućnost veže uz razvoj suvremenog turizma također njeguje zdravstveni turizam. Ponuda zdravstvenog turizma temelji se na prirodnim lječilišnim činiteljima kojima je bogata. U Hrvatskoj postoji dugogodišnja tradicija postojanja lječilišnih mjesta kako na obali tako i u kontinentalnom dijelu zemlje, izvanrednih prirodnih resursa koji pogoduju razvoju zdravstvenog turizma do sve većeg interesa kojeg današnji turisti pokazuju za ovu vrstu usluga i mogućnosti oblikovanja ponude tijekom cijele godine. Kako stoji u Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. (Narodne novine, 65/2013), prednost Hrvatske je kombinacija dostupnosti, izvrsne medicinske usluge, konkurentnih cijena i ugone boravka u turistički orijentiranoj zemlji.

Slijedom navedenog, generalni cilj je ovog završnog rada, u kojem su korištene metode analize i deskriptivne metode, steći uvid u obilježja zdravstvenog turizma Hrvatske od njegovih najranijih dana pa sve do danas s kritičkim osvrtom na vrijednosti i značaj zdravstvenog turizma te njegove valorizacije. Što se tiče metodologije rada, korišteni su sekundarni podaci, odnosno dostupna literatura, Internet i strateški dokumenti.

¹ S.Geić, J. Geić J., A. Čmrlec, *Zdravstveni turizam egzistencijalna potreba u suvremenom društvu*, Split, Sveučilište u Splitu., 2010, str.321.

2. DEFINICIJA I ZNAČAJ ZDRAVSTVENOG TURIZMA

Svjetska turistička organizacija navodi da je zdravstveni turizam: „*Složena gospodarska aktivnost u kojoj bitno mjesto zauzima stručno i kontrolirano korištenje prirodnih ljekovitih činitelja, postupaka fizikalne medicine i programiranih fizičkih aktivnosti u svrhu održavanja i unapređenja fizičkog, mentalnog i duhovnog zdravlja turista te poboljšanja kvalitete njihovog života.*“ U svakodnevnoj interpretaciji, ali i u stručnoj praksi, zdravstveni se turizam identificira kao vrlo široko područje koje se proteže od wellness-turizma do bolničkog turizma te od ugostiteljskih tvrtki do zdravstvenih ustanova, koje pružaju zdravstveno turističke usluge.²

Zdravstveni turizam predstavlja sve poznatiji motiv (međunarodnih) putovanja koji od sredine 1990.-tih godina iskazuje izrazito dinamičan rast. Poticaj razvoju zdravstvenog turizma je i niz društvenih promjena koje bitno mijenjaju društvo. Ponajprije značajne demografske promjene odnosno starenje populacije, ali i činjenica da državna zdravstvena osiguranja više ne mogu kvalitetno pratiti potrebe svojih osiguranika pa su oni prisiljeni okretati se drugim načinima zdravstvene prevencije i liječenja. S aspekta šire povijesne evolucije zdravstvenog turizma pa i turizma u cjelini izvjesno je da i u najstarijoj povijesti naroda koji su dosegli odgovarajuću civilizacijsku razinu, a time i određeni stupanj zdravstvene kulture, nailazimo na putovanja u svrhu rekreacije odmora i razonode koja nisu poprimila masovni karakter, ali su imala obilježja stalnosti i njima se sa zdravstveno rekreativnog aspekta pridavao odgovarajući značaj.³ Navedeno pokazuju i brojna termalna kupališta, privatna odmorišta i ljetnikovci s nizom sadržaja za korisnike rekreacije na cijelom području nekadašnje rimske države pa i na prostorima današnje Hrvatske.

² E. Kušen, Zdravstveni turizam: S. Čorak i V. Mikačić (ur.). *Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno*, Zagreb: Institut za turizam, 2006, str. 215-238

³ S. Geić, J. Geić, A. Čmrlec, op.cit., str.321.

Prema istraživanjima European Travel Monitor iz 2017. godine, na putovanja koja su dominantno motivirana zdravljem otpada oko 15% ukupnog europskog međunarodnog turističkog prometa. Osnovni društveno-ekonomski trendovi ukazuju da je potražnja za zdravstvenim i spa/wellness turizmom velika, te da će nastaviti snažno rasti i u budućnosti. Odbor Europskog parlamenta izradio je istraživački rad o zdravstvenom turizmu 2017. godine u 28 zemalja EU. Prihodi od zdravstvenog turizma iznose približno 34 milijarde eura, što predstavlja 4,6% svih prihoda od turizma. Procjenjuje se da će se zdravstveni turizam razvijati s prosječnim rastom od 2% godišnje, jednakim ukupnom rastu u turizmu EU. Francuska, Njemačka, Italija, Švedska i Poljska ekonomski su važne destinacije za zdravstveni turizam. Finska, Bugarska, Njemačka, Španjolska i Irska imaju relativno visoku opskrbu wellness sadržajima u svojim smještajima, dok su najveće geografske gustoće zdravstvenih i wellness objekata pronađene u srednjoj i istočnoj Europi te španjolskim i južnim baltičkim obalama.⁴

2.1. Zdravstveni turizam kao egzistencijalna potreba u suvremenom društvu

Sukladno brojnim interdisciplinarnim istraživanjima danas je izvjesno da industrijska, a potom i sveprisutna internetska revolucija, uz sve korisnosti za čovjeka i društvo, donose i čitav niz zdravstveno štetnih posljedica. Sve se to očituje u procesima pretjerane urbanizacije, a posebice metropolizacije, te litoralizacije priobalja, ekspanzije prometa i prometnih sustava, zagađenosti zraka, vode i mora, nepodnošljive buke i nezdrave mikro klime, posebice u sve brojnijim megapolisima. Sve navedeno razvija iznimno stresno okruženje, a naročito slijedom sve izrazitijeg odvajanja čovjeka od njegova prirodnog i prirođenog habitusa, koji se usto njegovim neprimjerenim djelovanjem na okoliš i sustavno uništava. Čovjek je kao prirodna jedinka i jedino živo biće na planeti koje uništava izvore svog opstanka, postajući sve više izoliran, stresan i disfunkcionalan s čestim zdravstvenim poremećajima.⁵

Ovom scenariju dakako pogoduju sve pogubniji ekološki globalni i lokalni problemi te uvriježene društvene navike koje se ogledaju u bezumlju konzumerizma te

⁴ Europski zdravstveni turizam: <https://www.laingbuissonnews.com/imtj/news-imtj/new-eu-report-on-health-and-medical-tourism/&prev=search&pto> (02.05.2021)

⁵ S. Geić, J. Geić, A. Čmrlec, op.cit., str.318.

jednoličnosti prehrane, pretjeranoj upotrebi konzervirane i genetski modificirane hrane, alkohola i duhana, nekontroliranog uzimanja medikamenata, a posebice sredstava za umirenje, ropskom i nekritičkom gledanju i slušanju masovnih medija, robovanje internetu posebice kod djece i mladeži, alarmantno smanjivanje zelenih površina i sl.⁶ Sve važniji zadatak svakoga društva tako i globalno postaje zdravstveno stanje i zaštita čovjeka kao temeljnog subjekta u društvu, te podizanje njegove zdravstvene kulture i skrbi na što viši nivo. Čovjek teži što manjoj upotrebi medikamenata, a sve većem korištenju prirodnih faktora, vode, zraka, sunca, vježbanja te psihičke i fizičke relaksacije u prirodi. Također se primjenjuju različiti oblici terapije posebice u vodama ili moru što se uvelike osigurava u kompleksu suvremene turističke ponude. Pored ovih čimbenika pozitivno djelovanje turističke rekreacije na čovjeka zasniva se i na kompleksu raznih drugih faktora kao što su: psihički u samoj privremenoj promjeni sredine, zatim blagotvornosti i ljekovitosti nezagađene flore i faune, čist primorski ili planinski zrak, te aerosol eteričnih ulja, uredno spavanje, tišina, pravilna ishrana, kretanje u prirodi i sl. Neki autori ističu da se turizam kao društveni fenomen upravo i zasniva na intenzivnom korištenju ovih elemenata čime predstavlja značajni čimbenik zdravstvene preventive i rehabilitacije, ali i kurative.⁷

Budući da je kvaliteta suvremenog načina života relativno niska te je uzrokovana stresom i zagađenjem, kao i trenutnom pandemijom koronavirusa u svijetu, zdravstveni turizam poprima sve bitniju ulogu u revitalizaciji psiho-fizičkih sposobnosti čovjeka. Kako Hrvatska obiluje prirodnim ljekovitim činiteljima poput: termalne i mineralne vode, ljekovita blata, klimatski utjecaj, utjecaj mora i primorja, prilika je to za lječilišta, obzirom da se ostale zdravstvene ustanove služe uobičajenim metodama poput lijekova, operacija ili fizikalnim terapijama, a što populacija sve više želi izbjeći. U takvoj situaciji bio bi propust ne iskoristiti komparativne prednosti kao što su, blizina velikim tržištima, prirodne ljepote i povoljna klima, sigurnost zemlje, duge tradicije, konkurentne cijene i općenito dobre reputacije zdravstvenih usluga koje posjedujemo.

⁶ Ibidem, str.319.

⁷ Ibidem, str.318.

3. OBLICI ZDRAVSTVENOG TURIZMA

Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. (Narodne novine, 65/13), kao i Nacionalna strategija razvoja zdravstva Hrvatske 2012.-2020. (Narodne novine, 116/12) prepoznaju tri oblika zdravstvenog turizma i to: wellness, lječilišni i medicinski turizam:

- **Wellness turizam** (odvija se pretežito u hotelima i lječilištima) – podrazumijeva postizanje tjelesne i duhovne ravnoteže, pri čemu valja razlikovati medicinski od holističkog wellnessa. Medicinski wellness organizirano je provođenje zdravstveno-preventivnih i kurativnih programa u svrhu prevencije bolesti te očuvanja i unapređenja zdravlja uz multidisciplinarni tim koji nužno uključuje liječnika, ali i drugo stručno osoblje (npr. fizioterapeut, kineziolog, nutricionist). Metode i postupci medicinskog wellnessa uključuju metode konvencionalne, komplementarne i tradicionalne medicine. Holistički wellness obuhvaća ostalu, vrlo šaroliku ne-medicinsku wellness ponudu. U suvremenom turizmu razvio se pojam wellness turizam koji se definira kao putovanja s intencijom ostvarivanja ravnoteže i harmonije mentalnih, emocionalnih, fizičkih i duhovnih vrijednosti čovjeka.⁸

- **Lječilišni turizam** (odvija se u lječilištima i specijalnim bolnicama) – podrazumijeva stručno i kontrolirano korištenje prirodnih ljekovitih činitelja i postupaka fizikalne terapije radi očuvanja i unapređenja zdravlja te poboljšanja kvalitete života. Ponuda lječilišnog turizma obuhvaća medicinsku rehabilitaciju, koja se temelji na korištenju ljekovitih činitelja te počiva na sadržajima i uslugama specijalnih bolnica i manjeg broja lječilišta. Naglasak je na revitalizaciji psiho-fizičkih sposobnosti u klimatskim, morskim i topličkim destinacijama/lječilištima kroz kure, posebne programe oporavka, uravnoteženu prehranu i sl.

⁸ M. Bartoluci, N. Čavlek, *Zdravstveno-preventivni rekreacijski programi u turizmu: Turizam i sport – razvojni aspekti*, Zagreb, Školska knjiga, 2007, str.199.

- **Medicinski turizam** (odvija se u medicinskim ordinacijama, klinikama/poliklinikama i specijalnim bolnicama) – podrazumijeva putovanja u druga odredišta radi ostvarivanja zdravstvene zaštite, a što uključuje, primjerice, parcijalne kirurške zahvate, ali i stomatološke, kozmetičke, psihijatrijske i alternativne tretmane/zahvate, sve uz pripadajuće usluge njege i oporavka. Primarna motivacija putovanja na medicinske tretmane je vrhunska zdravstvena usluga, često uz niže troškove i u kraćem roku, ali i nemogućnost da se pojedini zahvati/tretmani realiziraju u vlastitoj zemlji.

U tablici 1. prikazuje se podjela oblika zdravstvenog turizma prema objektima i ustanovama u kojima se odvija:

Tablica 1. Oblici zdravstvenog turizma i pružatelji zdravstveno-turističkih usluga

<i>OBJEKTI UGOSTITELJSKE PONUDE</i>		<i>ZDRAVSTVENE USTANOVE</i>	
<i>Wellness ponuda</i> <i>(hoteli, toplice, centri)</i>	<i>Prirodna lječilišta</i>		<i>Klinike/Bolnice</i>
	<i>Lječilišta</i>	<i>Specijalne bolnice</i>	
<i>Holistički wellness</i> <i>Medicinski wellness</i>	<i>Holistički wellness</i> <i>Medicinski wellness</i> <i>Lječilišni turizam</i>	<i>Medicinski wellness</i> <i>Lječilišni turizam</i>	<i>Medicinski turizam</i>
<i>Wellness usluge</i>			
<i>Lječilišne usluge</i>			
<i>Medicinske usluge</i>			

Izvor: Nacionalni program – akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Institut za turizam, 2014.

3.1. Modeli valorizacije

Europska udruga povijesnih termalnih gradova (E.H.T.T.A.), međunarodna je neprofitna udruga koja je osnovana radi stvaranja trajne europske organizacije s ciljem formiranja mreže gradova koji se mogu pohvaliti s prepoznatljivom tradicijom termalnih voda i bogatom baštinom, kako bi se očuvala njihova povijest, kako bi očuvali i štitili njihovu kulturnu baštinu kao termalnih gradova, a uz sve to definirale bi se i kreativne i inovativne politike promocije i poboljšanja. Kroz djelovanje udruge cilj je ojačati suradnju termalnih gradova i lječilišta na europskoj razini. Neki od termalnih gradova koji se nalaze u udruženju su: Spa u Belgiji, Vichy u Francuskoj, Bursa u Turskoj, Acqui Terme u Italiji, Baden-Baden u Njemačkoj, Baden bei Wien u Austriji. Zasad je jedini član ove ugledne međunarodne mreže iz hrvatske Grad Daruvar i Daruvarske toplice koji su dana 18. studenog 2011. godine primljeni u članstvo.

Vijeće Europe pokrenulo je program Kulturne rute Vijeća Europe 1987. godine s ciljem predstavljanja zajedničke kulturne baštine, boljeg razumijevanja europskog kulturnog identiteta te oblikovanja zajedničkog kulturnog prostora. Otkad je Vijeće Europe predložilo prvu kulturnu rutu Hodočasnički put Santiago de Compostela, do danas je certificirano 40 kulturnih ruta Vijeća Europe. Republikom Hrvatskom prolazi 11 kulturnih ruta, čime je Hrvatska prepoznata kao destinacija bogatog kulturnog naslijeđa. EHTTA je odgovorna za Europsku rutu povijesnih termalnih gradova koju je kao Kulturnu rutu potvrdilo Vijeće Europe. Sve članice Udruge i Kulturne rute imaju bogato povijesno i kulturno nasljeđe i koriste svoju termalnu vodu u svrhu zdravstva.⁹

Transnacionalna nominacija "*The Great Spa Towns of Europe*" obuhvaća 11 gradova, a koji su već ujedinjeni u Europsku kulturnu rutu povijesnih lječilišta, smještenih u sedam europskih zemalja i to¹⁰ : Baden bei Wien (Austrija), Toplice (Belgija), Františkovy Lázně, Karlovy Vary i Mariánské Lázně (Češka); Vichy (Francuska); Bad Ems, Baden-Baden i Bad Kissingen (Njemačka), Montecatini Terme (Italija) i Grad Bath (Ujedinjeno Kraljevstvo).

⁹ Europska ruta povijesnih termalnih gradova: <https://fenici.net/wp-content/uploads/2020/06/Kulturne-Rute-Vije%C4%87a-Europe-FINAL.pdf> . (10.06.2021)

¹⁰ Nominacija povijesnih termalnih gradova: [The Great Spa Towns of Europe - UNESCO World Heritage Centre](#) (07.09.2021)

Svi su se ti gradovi razvili oko prirodnih izvora mineralne vode, te svjedoče o međunarodnoj europskoj lječilišnoj kulturi koja se razvila od početka 18. stoljeća do 1930-ih, što je dovelo do pojave velikih međunarodnih odmarališta.

Odbor za svjetsku baštinu je dana 24.07.2021. godine na svojoj 44. sjednici donio odluku o upisu na UNESCO-v popis svjetske baštine i transnacionalno dobro koje obuhvaća 11 gore citiranih europskih povijesnih spa destinacija. Projekt The European Spa as a Transnational Public Space and Social Metaphor (2019-2022), dio je HERA financijske inicijative Europske unije za humanističke znanosti u europskom istraživačkom prostoru „Javni prostori: kultura i integracija u Europi“. U tom okviru, projekt preispituje povijesna lječilišta kao temeljni koncept i objekt europske rasprave i istražuje mogućnosti valorizacije zajedničke europske baštine povijesnih turističkih destinacija.

4. ZDRAVSTVENI TURIZAM U HRVATSKOJ

Zdravstveni turizam u Hrvatskoj ima daleku prošlost. Izvori termomineralne vode koji se, s izuzetkom Istarskih toplica (koje se nazivaju i toplice Svetog Stjepana), nalaze u kontinentalnom dijelu Hrvatske, poznate su još od antičkog doba. Tijekom 18. i 19. stoljeća započinje razvoj toplica i modernog topličkog turizma na termalnim izvorima. Na području Varaždina, Topuskog, Tuhelja, Stubica, Sutinskog, Krapine, Daruvara i Lipika podižu se mnoge lječilišne zgrade, kupke i hoteli. Također, toplice postaju prostor javnog gradskog života i okupljalište gdje se održavaju koncerti i ostala društvena događanja.¹¹ Intenzivniji razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj veže se uz kraj 19. i početak 20. stoljeća, kada dolazi do zapaženijeg razvoja odredišta s istaknutim ljekovitim čimbenicima. Odredišta s ljekovitim čimbenicima uključuju klimatska lječilišta ili odredišta s izrazito povoljnom klimom, odredišta s ljekovitom vodom ili kupališta, morska odredišta s talasoterapijom, odredišta bogata ljekovitim blatom i drugo.

Početke turizma u hrvatskim krajevima bilježimo tijekom 18. stoljeća u kontinentalnom dijelu, a krajem 19. stoljeća u priobalju započinje izgradnja toplica i razvoj klimatskih lječilišta. Kontinentalne toplice, koje su nastale na izvorima termomineralnih voda većinom poznatih još u antičkom razdoblju, razvijaju se tijekom 18. i 19. stoljeća. Tada se počinju uređivati Varaždinske, Tuheljske, Stubičke, Krapinske i Daruvarske toplice, te lječilišta Topusko i Lipik. Podižu se mnoge lječilišne zgrade, kupke, hoteli, uređuju perivoji, šetnice te izgrađuje komunalna infrastruktura. U njima je preuređeno niz kupki i terapijskih metoda temeljenih na balneologiji. Najstarija građevina je Antunova kupka u Daruvaru, iz 1762. godine, no većina kupelji sagrađena je u drugoj polovici 18. stoljeća i početkom 19. stoljeća. Osim toplica u kontinentalnom dijelu Hrvatske, na istarskom poluotoku spominju se u 17. stoljeću i Istarske toplice pokraj izvora Sv. Stjepana uz rijeku Mirnu.¹² Plansko ulaganje u lječilišni turizam najranije je ostvareno u Opatiji (hotel Kvarner, 1884.), a netom za njom razvijaju se moderna klimatska lječilišta u Lovranu, Crikvenici, Rovinju, otočju Brijunima, Lošinju i Hvaru.

¹¹ A. Car, *Od blatne kupke do wellnessa: razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj*, Opatija, Hrvatski Muzej turizma, 2010, str.104.

¹² Ibidem, str.6.

U njima se koriste balneološke i terapijske metode liječenja na osnovi blagotvornih svojstava klime i prirodnih činitelja; mora, sunca, zraka, pijeska i samoniklog mediteranskog raslinja. Većina najpoznatijih i najrenomiranijih hrvatskih toplica i lječilišta, od kojih se neka po kvaliteti mineralne vode ubrajaju u prvih deset u Europi, nalazi se u središnjoj Hrvatskoj. Tako po kvaliteti termalne vode toplice u općini Topuskom zauzimaju treće, a one u Krapinskim Toplicama šesto mjesto u Europi.¹³

Zdravstveni turizam u Hrvatskoj danas obuhvaća kompleksan skup pružatelja usluga wellnessa, lječilišnog i medicinskog turizma kako u sferi privatnog, tako i u sferi javnog sektora. Gotovo cjelokupna ponuda wellnessa, manji broj toplica ili termi i značajan dio ponude medicinskog turizma pretežito je u privatnom vlasništvu, predstavljajući tržišno orijentirano, uglavnom vitalno malo i srednje poduzetništvo. Specijalne bolnice, lječilišta i veliki bolnički sustavi, koji kontroliraju najveći dio prirodnih ljekovitih činitelja koji se trenutno koriste (npr. termalne vode, naftalan) te koji su, svojom veličinom i koncentracijom stručnog znanja, ključni činitelji vjerodostojnosti i prepoznatljivosti zdravstveno turističke ponude Hrvatske, dio su sustava javnog zdravstva i maksimalno su usmjereni na korisnike državnog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO). Postojeća zdravstveno turistička ponuda disperzirana je diljem zemlje, iako je očigledna pojačana koncentracija u primorskoj i sjeverno-zapadnoj Hrvatskoj, osobito na Kvarneru, u Istri, županijama Sjeverne Hrvatske te na području Zagreba.¹⁴

Tablica 2. prikazuje nam pružatelje usluga zdravstvenog turizma u zemlji danas. Velik je broj hotela s wellness ponudom, toplica i lječilišta, ali i zdravstvenih ustanova.

¹³ Središnja Hrvatska – mineralne vode među najboljima u Europi: <https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/zdravlje-i-wellness/Sredisnja-Hrvatska-mineralne-vode-medu-najboljima-u-Europi> (02.03.2021)

¹⁴ Zdravstveni turizam 2018 Tomas: <https://www.htz.hr/sites/default/files/201907/Tomas%20ZDRAVSTVENI%20TURIZAM%202018.pdf> (08.05.2021)

Tablica 2: Pružatelji usluga zdravstvenog turizma u Hrvatskoj

OBJEKTI UGOSTI. PONUDE		ZDRAVSTVENE USTANOVE	
Wellness ponuda (hoteli, toplice)	Prirodna lječilišta		Klinike/bolnice
	Lječilišta	Specijalne bolnice	
<p>Hoteli:</p> <ul style="list-style-type: none"> Oko 80 hotela s wellness sadržajima <p>Toplice (sa smještajem):</p> <ul style="list-style-type: none"> Terme Tuhelj Terme Jezerčica Terme Sveti Martin Toplice Lešće 	<ul style="list-style-type: none"> Lječilište Topusko Top Terme, Topusko Bizovačke Toplice Veli Lošinj Istarske Toplice 	<ul style="list-style-type: none"> Stubičke Toplice Krapinske Toplice Daruvarske Toplice Lipik Naftalan, Ivanić Grad Thalassoherapia, Opatija Thalassoherapia, Crikvenica Kalos, Vela Luka Biokovka, Makarska 	<p>Javne zdravstvene ustanove:</p> <ul style="list-style-type: none"> Klinički bolnički centri (5) Kliničke bolnice (3) Klinike (5) Opće bolnice (20) <p>Poliklinike Privatne zdravstvene ustanove:</p> <ul style="list-style-type: none"> Oko 800 subjekata; Veći: SB Sv. Katarina SB Akromion SB Dr. Nemeč Klinika Magdalena Poliklinika Medico

Izvor:

<https://www.htz.hr/sites/default/files/201907/Tomas%20ZDRAVSTVENI%20TURIZAM%202018.pdf>
(08.05.2021)

Hrvatska ima prepoznatljive zdravstveno-turističke potencijale i tradiciju, stoga je potrebno promišljati o sinergiji kontinentalnog i obalnog zdravstvenog turizma i zajedničkoj ponudi koja će potaknuti zdravstveni turizam kroz cijelu godinu.

4.1. Tuheljske Toplice

U Tuheljskim toplicama, udaljenima tek 40 kilometara od Zagreba, na samom izvoru termalne vode i ljekovitog blata nalazi se najveće kupalište u Hrvatskoj s više od 5000 m² vodenih površina.¹⁵ Posjet Termama Tuhelj preporučuje se kod upalnih i kroničnih reumatskih oboljenja, posebice artritisa i išijasa, bolesti dišnih organa, ginekoloških oboljenja te posttraumatskih i postoperativnih stanja. Naime, bogata vrela termalne vode, temperature oko 32 stupnja C, omogućuju kupanje tijekom cijele godine u nekoliko otvorenih i zatvorenih bazena. Voda je bistra, bez boje i slaba mirisa po sumporovodiku zbog čega su nazivane *smrdeće toplice*. Također su poznate kao *bogečke toplice* jer se u njima kupalo okolno siromašno stanovništvo. Posebnost ovih toplica je peloidno ljekovito blato koje se koristi ne samo u Tuheljskim toplicama, nego i u drugim reumatološkim ustanovama te bolnicama. Tuheljske toplice prvi se put spominju krajem 18. stoljeća, pod imenom *Smerdeće toplice*. Početkom 20 stoljeća vrela su izvirala u veliku mlaku, u sredini koje je bilo sagrađeno primitivno kupalište. Godine 1932. izgrađen je prvi vanjski bazen s pripadajućim kabinama za presvlačenje i terasom za sunčanje (slika 1.).

Slika 1. Tuheljske toplice sa starih razglednica

Izvor: <http://starerazglednice.org/hr/postcard/view/120330> (13.05.2021)

¹⁵ A. Car, op.cit.,str.8.

4.2. Krapinske Toplice

Krapinske toplice nalaze se u slikovitom dijelu Hrvatskog Zagorja na povoljnom položaju u kotlini koja je zaštićena sa svih strana i otvorena tek prema jugu. Od Zagreba su udaljene 46 km, a nalaze se na nadmorskoj visini od 164 m. Krapinske toplice su poznato termalno lječilište, a tamošnja voda ocijenjena je kao šesta najkvalitetnija voda u Europi. Termalnu vodu temperature 40 – 45 stupnja C, koja izvire iz četiri izvora, kemijski karakteriziraju kalcij, magnezij i hidrokarbonat. Pokazala se posebno ljekovitom za srčane bolesnike, dijabetes, reumatizam, oboljenja kralježnice i druge tegobe. Ime Krapinske toplice prvi put se spominje 1334. godine u Statutima zagrebačkog Kaptola kada se nazivaju Toplice za, što označava izvor tople vode. Zanimljivo je spomenuti da su Krapinske toplice bile poznate još u antičko doba.¹⁶ Mnoštvo bolesnika liječilo se u toplicama, a nakon uspješnog liječenja artritisa 1862. godine toplice je kupio trgovac konjima Jakov Badl koji je odmah započeo obnovu postojećih i izgradnju novih zgrada. Sagrađene su nove kupelji kao i hoteli sa 128 soba, restoran i lječilišna zgrada. Krajem 19. stoljeća u Krapinske toplice svrstavaju se u red elitnih lječilišta. Izgradnja otvorenih bazena te rekreaciju i plivanje nad samim izvorima započela je 1938. godine (slika 2.).

Slika 2. Krapinske toplice, nekada

Izvor:<https://www.magicus.info/alternativci-i-korisnici/predstavite-sebe-i-svoj-rad/krapinske-toplice-na-cast-domovine-u-korist-covjecanstva-ii> (13.05.2021)

¹⁶ Ibidem, str.11.

Godine 1956. počinje novija etapa razvoja, te se osniva bolnički odjel za reumatske bolesti i ortopedsku rehabilitaciju. Blaga klima te izvori termalne vode bogatstvo su na kojim se temeljima može graditi daljnji razvoj u medicinskom i turističkom smislu.¹⁷

4.3. Stubičke Toplice

Stubičke toplice su naselje, termalno kupalište i lječilište koje se nalazi podno sjevernih padina planine Medvednice u Hrvatskom zagorju, u području blage klime i bujne šumske vegetacije. Temperature termalne vode na izvoru kreće se od 43 do 69 stupnjeva C, a kemijski je vrlo bogata sastava. Sadrži natrij, cink, kalij, kalcij, magnezij, barij i drugo. U neposrednoj blizini lječilišta nalazi se mnogo vrućih vrela, ali se u ljekovite svrhe upotrebljavaju samo tri. Mulj stubičkih vrela ima iste kemijske sastojke kao i voda, pa se također vrlo uspješno primjenjuje u ljekovite svrhe.¹⁸ Izvore ljekovite vode u Stubičkim toplicama prvi je opisao mađarski povjesničar Nikola Isthvanffy u 17. stoljeću. U 18. stoljeću toplice su u vlasništvu grofova Vojkffy – Vojković iz Donjeg Orosavlja. Godine 1776. grof Vojkffy gradi, pored samih izvora, krčmu, svratište i bazen za kupanje, što je početak budućeg lječilišta odnosno balneološke tradicije.¹⁹ Danas Stubičke toplice u čijem je sklopu Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju uspješno razvija zdravstveni turizam u široj regiji koristeći ljekovitu termalnu vodu kao izvor zdravlja, dugogodišnju tradiciju, suvremenu medicinsku rehabilitaciju, te uključivanje raznih oblika rekreacije i wellness programa u turističku ponudu. U značajnom investicijskom ciklusu, Specijalna bolnica realizirala je projekt izgradnje hidroterapije, wellnessa i obnovu povijesne zgrade Maksimilijan čime je dobivena opremljenost prostora na razini 4 hotelske zvjezdice.

¹⁷ Ibidem, str.11.

¹⁸ Ibidem, str.17.

¹⁹ Stubičke toplice: <http://www.tz-stubicke-toplice.hr/stranica/povijest-maksimilijan-vrhovac> (12.05.2021)

4.4. Varaždinske Toplice

Varaždinske toplice najstarije su i najznamenitije prirodno lječilište na području Republike Hrvatske, ako ne i šire. Smještene su na sjeverozapadu Hrvatske, tj. sjeveroistočnom rubu Hrvatskog Zagorja. Svoje ime i samu djelatnost mogu zahvaliti izvoru ljekovite termalne vode na kojima počivaju temelji samih toplica.²⁰ Istraživanja se na ovom području provode od 1953. godine te je u današnjem parku otkriven kompleks rimske javne arhitekture koje se sastoji od kupališnog dijela koji čine zgrade kupališta s bazenima i bazilikom, foruma koji se smjestio oko glavnog termalnog izvora i kapitolija s hramovima Jupitera, Junone i Minerve. Voda koja se nalazi u ovim izvorima je termalna sumporna voda koja izvire na području današnjeg parka i izrazito je ljekovita s temperaturom do 58°C, koja čini i izvor Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju. Korijeni razvoja Varaždinskih toplica, koje će prerasti u moderno kupališno lječilište s topličkim turizmom kakvog danas poznajemo, sežu u 18. stoljeće kada liječnik Ivan Leopold Payer vrši prvu analizu vode i izdaje prvo balneološko djelo, knjižicu *Modicum medicum* (Graz, 1709). Prvi stalni kupališni liječnik je dr. Josip Kalasancije Schlosser (1838) koji uređuje park i kupališni perivoj, te podučava kako koristiti kupelj (slika 3.).

Slika 3. Kupališni perivoj, Varaždinske toplice

Izvor: <https://www.bernarda-tourism.eu/varazdinske-toplice/turizam-kroz-stoljeca/>(13.05.2021)

²⁰ Toplice povijest: <http://www.toplice-vz.hr/hr/povijest.html> (07.05.2021)

Izgrađene su i nove drvene Josipove kupke, a izgradnjom nove pučke kupelji iste godine, toplice su podijeljene na „Gornje mjesto“ za elitne goste i „Donje mjesto“ za siromašan puk.

Danas su toplice suvremeni rehabilitacijski centar s 923 kreveta raspoređena u pet objekta koji su međusobno povezani i to: Stari grad, Konstantinov dom, Lovrina kupelj, Terme i Minerva.²¹

4.5. Ivanić Grad

U Ivanić-Gradu se nalazi centar u kojem se uspješno liječe kožne bolesti, upalne reumatske bolesti te bolesti zglobova i kralježnice primjenom ljekovitoga zemnoga mineralnog ulja naftalana, o čijim je ljekovitim svojstvima pisao i svjetski putnik hrvatskih korijena Marko Polo. Naime, u Ivanić-Gradu nalazi se jedno od dvaju svjetskih nalazišta tog prirodno ljekovitog činitelja. Ljekovita nafta iz Ivanić-Grada koja sadrži naftalan, svjetski je zdravstveno turistički resurs. Najbolji rezultati primjene te nafte postižu se kod liječenja psorijaze, bolji o od onih u Mrtvom moru.²² Nadogradnja Specijalne bolnice za rehabilitaciju Naftalan započela je 2018 godine, gdje se proširuju smještajni kapaciteti za 120 kreveta, odnosno 74 sobe, a što će svakako dati novi zamah gradu.²³

4.6. Daruvar

Grad smješten u brežuljkastom predjelu podno planine Papuk, udaljen 125 km od glavnog grada Zagreba, ponosi se lječilištem koje uz tretmane temeljene na ljekovitoj termalnoj vodi i mineralnom blatu koji pomažu kod steriliteta, razvija i wellness-spa programe te medicinske sportsko-rekreacijske i rehabilitacijske tretmane koji tijelo vraćaju u željenu formu. Prve kaptaze izvora ljekovite vode uređene su 288. godine prije Krista, a temperatura im u prosjeku iznosi 46,7 stupnjeva celzijusa i u kombinaciji s mineralnim blatom vrlo pogoduju liječenju raznih

²¹ A. Car, op.cit.,str.65.

²² E. Kušan, *Turistička atrakcijska osnova*, Zagreb, Institut za turizam, 2002., str.128.

²³ Večernji hr.<https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/investicijom-od-50-milijuna-kuna-ivanic-grad-perjanica-zdravstvenog-turizma-10016> (12.05.2021)

bolesti i rehabilitaciji i rekreaciji. Najstarija građevina je Antunova kupka iz 18. stoljeća, Ivanova kupka s početka 19 stoljeća, a Marijine, Anine, Siegenuthalove, odnosno opće blatne kupke sredinom 19. stoljeća, nakon čega slijedi niz gradnji smještajnih jedinica. Daruvarske toplice osim za svoje goste bile su i prostor javnog okupljanja i društvenog života građana. Početkom 20. stoljeća korištena su dva mineralna i tri blatna vrela. Daruvarska termomineralna voda i „rudno blato“ blagotvorno djeluju na niz bolesti. Danas su glavne značajke po kojima su Daruvarske toplice poznate specifični zdravstveni programi koji uključuju rehabilitaciju sportaša i njihovih ozljeda, liječenje neplodnosti specifičnim ljekovitim činiteljima, geotermalnom vodom i ljekovitim blatom.²⁴ U daljnjem razvoju lječilišta sagrađen je hotel Termal s 296 postelja (slika 4.).

Slika 4. Hotel Termal

Izvor: <https://travel-tourist.com/accommodation/hotel-termal-moravske-toplice> (13.05.2021)

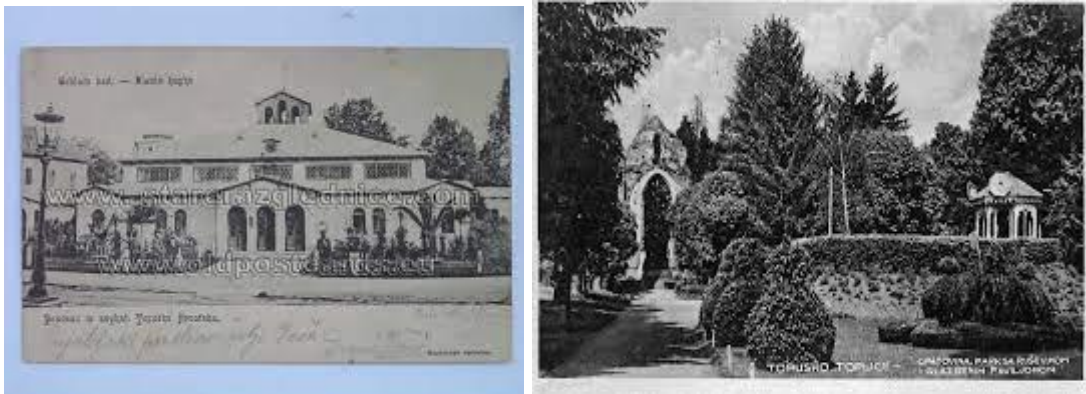
4.7. Topusko

Naselje smješteno u Banovini, a termalna vrela kojima obiluje vjeruje se da su posljednji ostaci tercijarne vulkanske erupcije. Podaci o temperaturi vode variraju od 49,5 do 68 stupnjeva C. Za Topusko su posebno zanimljive cretne naslage treseta – ljekovitog blata koje se primjenjuje u blatnim kupkama. Jedino Topusko ima cretno lječilište u Hrvatskoj, a jedno je od rijetkih i u Europi. Već u 1 st. u neposrednoj blizini

²⁴ A. Car, op.cit., str.45.

termalnih vrela razvija se novo urbano naselje u rimsko doba. Posebno je zanimljivo korištenje prirodnih izvora tople vode za zagrijavanje kuća. Glavni poticaj obnovi daje Franjo I. prilikom boravka u Topuskom 1818. godine, a sredinom 19. stoljeća Topusko postaje jedno od najpoznatijih lječilišta u tadašnjoj Habsburškoj-Monarhiji. Početkom 20 stoljeća Topusko dostiže svoj najkvalitetniji urbanistički izgled.²⁵ O sjaju i ljepoti mjesta svjedoče i brojne razglednice (slika 5.).

Slika 5. Topusko

Izvor: https://topnet-topusko.hr/stare_razglednice_topuskog.html (13.05.2021)

4.8. Istarske Toplice

U dolini rijeke Mirne pored Motovunske šume, podno visoke stijene s ostacima crkve po kojoj su dobila ime, smjestile su se toplice Sv. Stjepan (ili Istarske toplice). S više termalnih izvora uz glavni izvor Sveti Stjepan i specifične prirodne činitelje, poput prirodne sumporne vode i peloida, Istarske toplice imaju svoju povijest još od najranijih vremena. Arheološki nalazi govore o korištenju termalnih izvora još od antičkog doba, ali prvi pisani spomen samih toplica seže u 17. stoljeće. Šezdesetih godina prošlog stoljeća lječilište postaje odjel za medicinsku rehabilitaciju Medicinskog centra Pula i tada se širi, a sedamdesetih godina ulazi u sustav turističkog poduzeća Rivijera Poreč, te se grade suvremene zgrade.²⁶ Danas, su Istarske Toplice u privatnom vlasništvu te imaju status lječilišta u kojem se osim primjene prirodnih ljekovitih činitelja, vode i fanga, provode i sve ostale procedure

²⁵ A. Car, op.cit., str.33.

²⁶ Istarske toplice: <https://www.istarske-toplice.hr/o-nama/> (13.05.2021.)

fizikalne terapije pod stručnim specijalističkim nadzorom. S mnoštvo domaćih i stranih gostiju iz cijele Europe i šire, koji dolaze na terapije i odmor, želeći maksimalno iskoristiti blagodati ljekovite vode. Klima Istarskih toplica je umjerena i blaga, mediteranskog tipa s povremenom primjesom kontinentalne klime, te je vrlo pogodna kako za liječenje medicinski indiciranih pacijenata, tako i za odmor i rekreaciju tokom čitave godine.

4.9. Opatija

Opatija se od sredine 19 stoljeća oblikuje kao elitno lječilišno-turističko odredište Kvarnera. Liječnik Antun Feliks Jačić prvi je ukazao na izvrsna balneo-aeroterapijska svojstva opatijskog podneblja i već 1847. godine imao viziju Opatije kao zdravstveno turističke destinacije. Opatija je godine 1889. službeno proglašena lječilištem. Istaknuti dugi prosjeci boravka turista u Opatiji do 1914. su ponajviše proizlazili iz naglašene lječilišne funkcije. Opatija je tada raspolagala s deset objekata s medicinskim uređajima za liječenje i oporavak pacijenata i tada je kao centar zdravstvenog turizma preporučivali najpoznatiji liječnici diljem Europe.²⁷ Posebno se isticala stručna i slobodna talasoterapija, hidroterapija i fizikalna terapija za srčane bolesnike, kardijalne i bronhijalne astmatičare, reumatičare i ostale kategorije bolesnika. Godine 1913. godine u Opatiji je radilo 35 liječnika.²⁸ Godine 1957. utemeljena je kardiološka bolnica, danas poznata Thalassotherapia Opatija (slika 6.), svjetski priznata klinika za opću kardiologiju i rehabilitaciju, fizikalnu medicinu, reumatologiju, dermatologiju i sportsku medicinu.

Od 1998. godine Opatija ima status referentnog centra za zdravstveni turizam i medicinski programirani odmor u Republici Hrvatskoj, a osnivanjem Katedre za rehabilitacijsku medicinu početkom 21. stoljeća afirmira se i kao obrazovno-znanstveno istraživački centar. Opremljena je najsuvremenijom laboratorijskom opremom i suvremenim Wellness centrom.²⁹

²⁷ A.Muzur, Opatija-Abazzia, *Šetnja prostorom i vremenom*, Rijeka, Grafika Zambelli,2007. , str.48.

²⁸ V.Grbac, V, *Opatija the pearl*, Rijeka, Adamić,2013., str.65.

²⁹ A. Car, op.cit., str.65.

Slika 6. Thalassoterapia Opatija

Izvor: https://thalasso-ck.hr/files/thalassoterapia_crikvenica_monografija.pdf (13.05.2021)

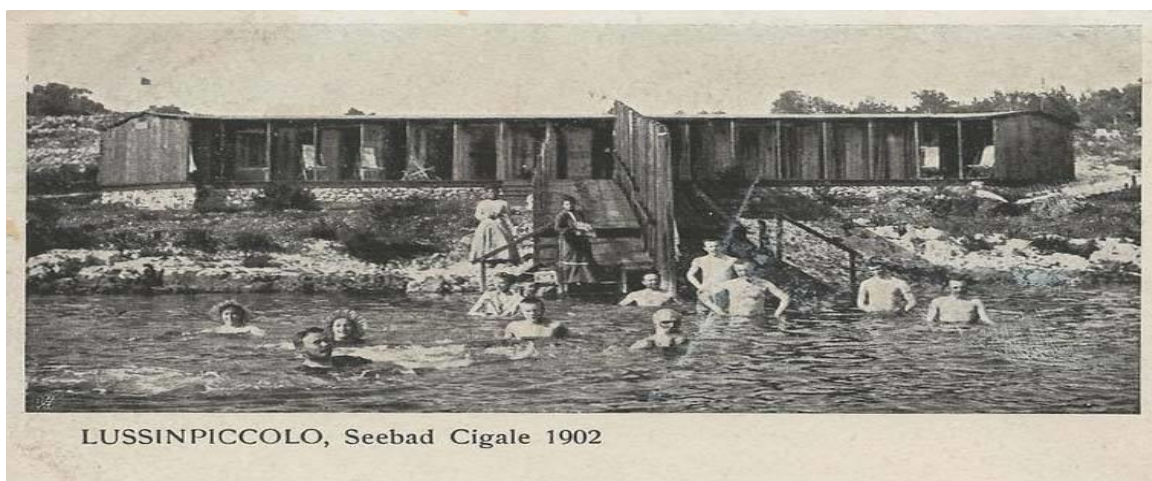
Danas za Opatiju možemo reći da je povijesno gledano, značajna destinacija lječilišnog turizma zahvaljujući dugoj tradiciji ustanova koje nude programe iz segmenta talasoterapije s inhalacijama morskom vodom, podvodnim i vibracijskim masažama, toplim morskim kupkama, individualnom i grupnom medicinskom gimnastikom, tretmanima mršavljenja i oblikovanja tijela te elektroterapijama i termoterapijama.

4.10. Lošinj

Lošinj je zahvaljujući meteorološkim istraživanjima lošinjske klime profesora Ambroza Haračića objavljenim u brojnim austrijskim časopisima tijekom 80-tih godina 19.stoljeća, u stručnim krugovima prepoznata je kao potencijalno ljekovita. Želeći se osobno uvjeriti u blagost lošinjske zime, s konstantnom razinom vlage u relativno mirnom zraku, na otok su 1885. godine došli poznati bečki liječnici dr. Leopold Schrotter (specijalist za bolesti pluća i grla) i dr. Conrad Clar (balneolog) sa bolesnim sinom. Liječnike je uza sve viđeno posebno oduševio dječakov brz oporavak, te po povratku promoviraju Lošinj među austrijskim kolegama. Na taj način su dali snažan poticaj uređenju otoka i organizaciji turističke djelatnosti kao nužnim preduvjetima proglašavanja Velog i Malog Lošinja klimatskim lječilištima. U travnju 1886. godine osniva se u Malom Lošinju Društvo za pošumljavanje i poljepšavanje. Društvo je, uz uređenje velikog broja puteva i šetnica po Lošinju, intenzivno radilo i njegovu promidžbu i 1888. godine izdalo prvi turistički vodič Lošinja. Također je 80-tih godina 19. stoljeća osnovan Konzorcij privatnih poduzetnika u Malom, te jedno dioničko

društvo u Velom Lošinj, kojima je svrha bila podizanje privih ugostiteljskih objekata (kavana, restorana i slično). Snažan poticaj popularizaciji lošinjskog turizma dolazi i od pripadnika carske obitelji kojima Lošinj predstavlja izoliranu i tihu alternativu tada već razvikanim rivijerama na kopnu. Zemaljskim zakonom u 1892. godine Mali i Veli Lošinj proglašeni su zimskim klimatskim lječilištima i oporavilištima, a cijela lječilišta djelatnost stavljena je pod nadzor i upravu Lječilišne komisije. Lječilišna sezona trajala je od 01.10. do 31.05., a svi posjetitelji koji su na Lošinju u to vrijeme boravili dulje od 4 dana smatrali su se „lječilišnim gostima“ i morali su plaćati lječilišnu taksu. Početkom 20. stoljeća počinje se intenzivnije razvijati i ljetni kupališni turizam, a prekretnica je bila gradnja kupališta i novih turističkih objekata na Čikatu (Slika 7.),

Slika 7. Čikat 1902. godine

Izvor: <https://www.skyscrapercity.com/threads/mali-lo%C5%A1inj-old-photos.1337931/page-83>
(13.05.2021)

Samo kupalište Čikat izgrađeno je u osunčanoj i od svih vjetrova zaštićenoj uvali Blatina. U početku imalo je 20 kabina, a u 9 godina nadograđuje se još kabina te dolazimo do 200 kabina. Kupcima su na raspolaganju bile gimnastičke sprave i tuševi sa slatkom vodom, a mogli su iznajmiti rublje za kupanje-plahte, kupaća odjela, ručnike i cipele, slamnate šešire i kape za plivanje.³⁰

³⁰ I. Dlaka, V. Gović, *Lošinjski hoteli, pansioni i lječilišta 1887-2012*, Zagreb, Lošinjski muzeji, 2012., str. 58

Povezivanjem ljetne – kupališne i zimske lječilišne sezone postignuta je jedinstvena cjelogodišnja turistička sezona, koja je vrhunac imala 1913. godine s rekordnih 8.427 posjetitelja i oko 250.000 noćenja. Razdoblje talijanske vlasti obilježeno je nazadovanjem turističke djelatnosti, posebice nakon odluke iz 1925. godine, kojom se zabranjuje bolesnima dolazak na otok. Nakon kapitulacije Italije 1943. godine njemačka vojska se dijelom smjestila i u hotele, zbog čega će neki jako nastradati u savezničkim bombardiranjima koja slijede. Nakon nacionalizacije 1948. godine većina turističkih objekata bila je dodijeljena na upravljanje Kotarskom poduzeću Jadranka iz Malog Lošinja., koja je postupno obnavljala i prepušta drugim poduzećima za potrebe radničkih odmarališta. Izgradnjom novih hotela 60-tih godina prošlog stoljeća (Helios, Bellevue, Punta), a posebno izgradnjom hotelskog kompleksa Sunčana uvala 1977. godine (Slika 8.), razvio se i masovni tip turizma koji vrhunac doživljava 80-tih godina prošlog stoljeća.³¹

Slika 8. Sunčana uvala

Izvor:<https://www.skyscrapercity.com/threads/mali-lo%C5%A1inj-old-photos.1337931/page-93>

(13.05.2021)

Nakon razdoblja stagnacije za vrijeme Domovinskog rata, lošinjski turizam ponovno oživljava i suočava se s novim izazovima koje iz godine u godinu uspješno prevladava, što potvrđuju i brojne nagrade.

³¹ Ibidem, str. 60.

5. ZAKLJUČAK

Zdravstveni turizam postaje sve značajniji element, kako svjetskog tako i cjelokupnog hrvatskog turizma sa sve bogatijom ponudom toplica i lječilišta te određenih zdravstveno rekreativnih sadržaja koji nadopunjavaju klasičnu turističku ponudu hotela više kategorije.

U radu su, na temelju analize povijesti i razvojnih potencijala zdravstvenog turizma u Hrvatskoj obrađeni su ključni izazovi razvoja zdravstvenog turizma. Resursi zdravlja, ugone i privlačnosti, kao kumulativna vrijednost, velika su razvojna i komparativna prednost destinacije u daljnjem razvoju zdravstvenog turizma, a koji je trenutno glavni trend na svjetskom turističkom tržištu, ne samo zbog globalne pandemije, koja je ponovo aktualizirala važnost povijesnih lječilišnih destinacija kao idealnih mjesta za rehabilitaciju, već budućih programa prevencije bolesti i redukcije stresa. Stoga je strateški od bitne važnosti da se politika razvoja hrvatskog turističkog proizvoda dominantno usmjerava prema visokovrijednim uslugama za oporavak, poboljšanje i unapređenje tjelesnog i emocionalnog zdravlja.

LITERATURA:

Knjige:

1. Bartoluci, M., Čavlek, N. i sur.: *Turizam i sport-razvojni aspekti*, Zagreb, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
2. Car., A., *Od blatne kupke do wellnessa: razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj*, Opatija, Hrvatski Muzej turizma, 2010.
3. Dlaka, I., Gović, V., *Lošinjski hoteli, pansioni i lječilišta 1887-2012*, Mali Lošinj, Lošinjski muzeji, 2012.
4. Grbac, V., *Opatija the pearl*, Rijeka, Adamić, 2013.
5. Geić S., Geić J., Čmrlec A., *Zdravstveni turizam egzistencijalna potreba u suvremenom društvu*, Sveučilište u Splitu, Split, 2010.
6. Kušen, E., Zdravstveni turizam: Čorak, S. i Mikačić, V. (ur.). *Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno*, Zagreb, Institut za turizam, 2006.
7. Kušen, E., *Turistička atrakcijska osnova*, Zagreb, Institut za turizam, , 2002.
8. Muzur, A., *Opatija-Abbazia, Šetnja prostorom i vremenom*, Rijeka, Grafika Zambelli, 2000.

Internet:

1. Daruvarske toplice: <http://www.daruvarske-toplice.hr/o-nama> (10.05.2021.)
2. Europski zdravstveni turizam: <https://www.laingbuissonnews.com/imtj/news-imtj/new-eu-report-on-health-and-medical-tourism/&prev=search&pto> (02.05.2021.)
3. Europska udruga povijesnih termalnih gradova: <http://www.visitdaruvar.hr/ehhta.aspx> (10.06.2021.)
4. Europska ruta povijesnih termalnih gradova: <https://fenici.net/wp-content/uploads/2020/06/Kulturne-Rute-Vije%C4%87a-Europe-FINAL.pdf> (10.06.2021.)
5. Krapinske toplice, nekada: <https://www.magicus.info/alternativci-i-korisnici/predstavite-sebe-i-svoj-rad/krapinske-toplice-na-cast-domovine-u-korist-covjecanstva-ii> (13.05.2021)
6. Hotel Termal: <https://travel-tourist.com/accommodation/hotel-termal-moravske-toplice> (13.05.2021)

7. Istarske toplice: <https://www.istarske-toplice.hr/o-nama/> (13.05.2021.)
8. Kupališni perivoj, Varaždinske toplice: <https://www.bernarda-tourism.eu/varazdinske-toplice/turizam-kroz-stoljeca/>(13.05.2021)
9. Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012 -2020
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_10_116_2519.html
(27.04.2021.)
10. Nacionalni program, i akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma:
https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam.pdf (27.04.2021.)
11. Opatija lječilište: <http://www.enciklopedija.hr> (08.05.2021)
12. Istarske toplice: <https://www.istarske-toplice.hr/o-nama/> (13.05.2021)
13. Povijest Opatije: <http://www.opatija.net/hr/povijest> (09.05.2021)
14. Središnja Hrvatska – mineralne vode među najboljima u Europi:
<https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/zdravlje-i-wellness/Sredisnja-Hrvatska-mineralne-vode-medu-najboljima-u-Europi> (02.03.2021.)
15. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html (10.05.2021)
16. Stubičke toplice: <http://www.tz-stubicke-toplice.hr/stranica/povijest-maksimilijan-vrhovac> (12.05.2021)
17. Toplice povijest: <http://www.toplice-vz.hr/hr/povijest.html> (07.05.2021)
18. Toplice znamenitosti: <http://www.toplice-vz.hr/hr/znamenitosti/aquae-iasae.html> (07.05.2021)
19. Tuheljske toplice: <http://starerazglednice.org/hr/postcard/view/120330>
20. Topusko: https://topnet-topusko.hr/stare_razglednice_topuskog.html
(13.05.2021)
21. Večernji hr. <https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/investicijom-od-50-milijuna-kun-ivanic-grad-perjanica-zdravstvenog-turizma-10016> (12.05.2021)
22. Zdravstveni turizam 2018 Tomas: <https://www.htz.hr/sites/default/files/2019-07/Tomas%20ZDRAVSTVENI%20TURIZAM%202018.pdf> (08.05.2021)

POPIS SLIKA

Slika br. 1. Tuheljske toplice sa starih razglednica	12
Slika br. 2. Krapinske toplice, nekada.....	13
Slika br. 3. Kupališni perivoj, Varaždinske toplice.....	15
Slika br. 4. Hotel Termal	17
Slika br. 5. Topusko	18
Slika br. 6. Thalassotherapie Opatija	20
Slika br. 7. Čikat 1902. godine.....	21
Slika br. 8. Sunčana uvala	22

POPIS TABLICA

Tablica br. 1. Oblici zdravstvenog turizma i pružatelji zdravstveno-turističkih usluga	6
Tablica br. 2. Pružatelji usluga zdravstvenog turizma u Hrvatskoj.....	11

SAŽETAK

Hrvatska je od antike prepoznata kao prekrasna zemlja s nizom prirodnih činitelja za očuvanje zdravlja s klimatskim, balneološkim i zračnim pogodnostima, te je i danas nezamjenjiva destinacija zdravstvenog turizma. Zdravstveni turizam čini kombinaciju medicinskih i turističkih ponuda koje su stvorile paletu mogućnosti u odabiru specifičnih usluga poput tretmana u toplicama, tretmana u spa centrima ili klasičnih zdravstvenih usluga u specijalnim bolnicama ili lječilištima. U radu su, na temelju analize povijesti i razvojnih potencijala najpoznatijih lječilišnih destinacija u Hrvatskoj, obrađeni ključni izazovi razvoja zdravstvenog turizma.

Ključne riječi: zdravstveni turizam

SUMMARY

Since ancient times, Croatia has been recognized as a beautiful country with a number of natural remedies to preserve health with climate, balneological and airborne possibilities, and today is an irreplaceable destination of health tourism. Health tourism is a combination of medical and tourist offers that have created a range of options in choosing specific services such as spa treatments, spa treatments or traditional health services in special hospitals or spas. Based on the analysis of the history and development potentials of the most famous health destinations in Croatia.

Keywords: health tourism